

Om begreper

Begrepet konsekvenser innen atferdsanalysen

Comunidad Los Horcones

Hermosillo, Sonora, Mexico

Konsekvenser er fundamentale for atferdsvitenskapen. De er fundamentale for dens epistemologi (Day, 1980), materiale for dens eksperimentelle analyse (Skinner, 1966), og utgangspunkt for praktisk anvendelse (Baer, Wolf, & Risley, 1968) (se også Skinner, 1981). Til tross for hvor fundamentale konsekvenser er, blir begrepet "konsekvens" ikke alltid brukt på en klar og konsistent måte, og det er noen ganger kilde til unøyaktighet i forhold til fortolkning, analyse, og anvendelse. I denne korte kommentaren beskriver vi problemet, foreslår en begrensning ved begrepets betydning som er semantisk korrekt, og som illustrerer hvordan begrensningen hjelper og klargjør bruken av relatert terminologi (se Vargas, 1984, 1985).

Problemet er i utgangspunktet ganske enkelt: Konsekvenser er for ofte betraktet som hendelser som tidsmessig følger kort etter responser – med få andre avklaringer. Denne bruken skiller ikke mellom (a) hendelser som følger etter responser og som er *produsert* av disse responsene (d.v.s. responsavhengige hendelser) og (b) hendelser som følger etter responsene og som *ikke er produsert* av disse responsene (d.v.s. respons-uavhengige hendelser). Begrepet "konsekvens" er ikke bare uklart i forhold til disse formelle relasjonene, det er heller ikke spesifikt i forhold til hvilke

stimulusfunksjoner hendelsen kan ha for respondering (d.v.s. forsterkende eller straffende funksjon). Disse problemene kan løses på følgende måte.

Webster's Dictionary (1969) definerer "konsekvens" som noe som er produsert av en årsak eller noe som er en følge av en nødvendig forbindelse med eller fra et sett med betingelser (s. 482). Den semantisk korrekte bruken av "konsekvens" samsvarer med den første meningen ovenfor, det vil si, til hendelser som er *produsert* av responser. Uten nærmere avgrensninger, vil denne betydningen av konsekvens være holdbar uansett om hendelsene som produseres har en stimulus-funksjon i forhold til påfølgende respondering eller ikke.

Webster's første betydning er ikke bare semantisk passende og terminologisk mer presis, den passer også godt med betydningen av et annet begrep – postcedent [etterfølger; oversetteres klamme] (Vargas, 1984, 1985). "Postcedents" er hendelser som følger tidsmessig etter respondering, *uansett* om de er produsert av respondering eller ikke. "Postcedent" er derfor et mer generelt begrep som dekker både konsekvenser og ikke-konsekvenser. I begge disse tilfellene vil ingen av begrepene - postcedent eller konsekvens - innebære noen spesifikke stimulusfunksjoner.

Intrinsiske og ekstrinsiske konsekvenser

Ved å avgrense bruken av "konsekvens" på denne måten, vil de operasjonelle betyd-

Original referanse: Comunidad Los Horcones . (1987). The Concept of Consequences in the Analysis of Behavior. *The Behavior Analyst*, 10, 291–294.

Oversatt av Geir Gjelstad og Svein Åge Hansen.

Korrespondanse til: Comunidad Los Horcones, Sociedad Cooperativa de Produccion, Carra Tecoripa KM 63, Apdo 372, Hermosillo, Sonora

ningene av “intrinsikke” og “ekstrinsikke” konsekvenser bli klarere og mer presise. Intrinsikke konsekvenser er de naturlige og automatiske resultater av respondering (se Horcones, 1983; Vaughan & Michael, 1982). De er mer eller mindre uungåelig produsert av de strukturelle karakteristikkene ved de fysiske omgivelser og den biologiske organismen; de er ikke programmerte av andre for å forekomme. I motsetning forekommer ekstrinsikke konsekvenser i tillegg til de eventuelle intrinsikke konsekvensene. De kan være programmerte av våre sosiale omgivelser, av atferdsanalytikere, av forskere, og av lærere og andre, men de forekommer ikke bare som en naturlig følge av respondering. Selv om både intrinsikke og ekstrinsikke konsekvenser forekommer kontingent på respondering, så behøver de ikke å ha noen stimulusfunksjoner for påfølgende respondering (d.v.s. være forsterkende eller straffende). Konsekvenser, enten de er ekstrinsikke eller intrinsikke, kan ha en forsterkende eller straffende funksjon, eller de kan være nøytrale; stimulus-funksjoner er ikke uungåelige i noen av disse typene av konsekvenser. Siden leseren allerede er kjent med hva dette betyr for ekstrinsikke konsekvenser, så vil vi fokusere på intrinsikke konsekvenser i resten av denne delen.

I motsetning til ekstrinsikke konsekvenser, kan forekomsten av intrinsikke konsekvenser ikke bli endret uten å gripe direkte inn i de fysiske omgivelser og/eller den biologiske struktur og fungering; de naturlige og automatiske konsekvenser av respondering vil typisk følge hvis de ikke blir direkte forebygget. Selv om omgivelser og organismer kan bli forhindret fysisk (f.eks. hemmet av rusmidler eller fysiske tilstramninger mot kriminalitet) for å redusere forekomsten av intrinsikke konsekvenser for respondering, så betyr ikke dette at man ved en slik type kontroll bygger effektiv atferd. Atferdsanalytikere har allikevel to virkemidler for å kontrollere relasjonen mellom respondering og dens intrinsikke konsekvenser på en mer produktiv måte.

For det første, ubetingede stimulus-funksjoner (f.eks. primær forsterkning) kan endres av forskjellige etablerende operasjoner (Michael, 1982). For det andre kan betingede stimulusfunksjoner overføres til nøytrale eller motsatt virkende intrinsikke konsekvenser ved å forbinde dem med andre allerede etablerte stimulus-funksjoner. La oss utdype det sistnevnte.

Det å vaske opp på en ordentlig måte har intrinsikke konsekvenser, en av dem er at tallerknene blir rene; denne konsekvensen vil enten forsterke eller ikke forsterke vask av tallerkner. For at oppvask skal komme under kontroll av dens intrinsikke konsekvenser, må det å ha rene tallerkner bli en betinget forsterker ved å relatere dette til andre allerede eksisterende forsterkere. Når dette blir gjort på en effektiv måte, vil den tidligere nøytrale intrinsikke konsekvens bli en forsterker, og inntre i en påfølgende kontrollerende relasjon til respondering (Horcones, 1983). Vi ville sagt at personen “liker å se rene tallerkner”.

En klassifiseringsoversikt

På bakgrunn av den tidligere diskusjonen, kan hendelser som forekommer etter atferd bli klassifisert i henhold til tre kriterier – formelle, operasjonelle og funksjonelle (se tabell 1). Disse kriteriene er beskrevet og definert nedenfor.

Formelle kriterier

De formelle kriterier for å klassifisere hendelser som følger etter atferd er: (a) En hendelse er en *postcedent* hvis den forekommer etter atferd; postcedents kan være enten en konsekvens av atferd (d.v.s. en respons-avhengig hendelse) eller en ikke-konsekvens (d.v.s. en responsuavhengig hendelse). (b) En hendelse er en *konsekvens* hvis den er produsert av atferd og en *ikke-konsekvens* hvis den ikke er produsert av atferd. (c) En konsekvens kan være intrinsikk eller ekstrinsikk. Den er *intrinsikk* hvis den er et naturlig og automatisk resultat av respon-

Tabell 1. Kriterier for klassifisering av hendelser

dering; hvis ikke er konsekvensen *ekstrinsikk*. (d) En postcedent ikke-konsekvens er alltid ekstrinsikk, aldri intrinsikk, fordi den ikke er produsert av respondering.

Operasjonelle kriterier

De operasjonelle kriterier er som følger: (a) Intrinsikke konsekvenser kan ikke tvinges til å forekomme (uten en biologisk påvirkning); de forekommer naturlig og automatisk og er ikke-programmerte av andre sosiale

agenter. (b) I motsetning, ekstrinsikke konsekvenser er programmerte (eller ikke) av andre. (c) Ekstrinsikke ikke-konsekvenser (d.v.s. responsuavhengige hendelser) er, per definisjon, ikke-programmerte av natur.

Funksjonelle kriterier

Til slutt de funksjonelle kriterier: (a) En intrinsikk konsekvens kan bare være en naturlig ikke-programmert konsekvens av respondering; den kan være enten nøytral i

funksjon eller en effektiv stimulus – forsterkende eller straffende. (b) En ekstrinsikk konsekvens kan enten være en programmert, eller en ikke-programmert konsekvens av respondering; i begge tilfeller kan den ha en nøytral funksjon eller den kan være en effektiv stimulus – forsterkende eller straffende. (c) En ekstrinsikk ikke-konsekvens er alltid ikke-programmert, og kan være nøytral eller effektiv som stimulus (d.v.s. en forsterker eller straffer).

Konklusjoner

Bruken av presis og konsistent terminologi er en nødvendig forutsetning for utviklingen av en vitenskap (Einstein & Infeld, 1938). Av alle vitenskaper må imidlertid atferdsanalysen i dette henseende være spesielt forsiktig fordi den allmenne befolkning stadig snakker om atferd ved hjelp av begreper som er langt fra presise (Hineline, 1980). Upresisitet forekommer imidlertid også hos atferdsanalytikere selv (Hineline, 1980). I så henseende har atferdsanalytikere av og til kommentert og henstilt til en mer passende bruk av den eksisterende atferdsanalytiske terminologi (f.eks., Michael, 1975, 1980) og andre ganger foreslått nye begreper (f.eks. Michael, 1982). I den foreliggende kommentar henstiller vi til det førstnevnte.

Referanser

Baer, D.M., Wolf, M.M., and Risley, T.R. (1968). Some Current Dimensions Of Applied Behavior Analysis. *Journal Of Applied Behavior Analysis*, 1, 91–97.

Day, W.F. (1980). The Historical Antecedents Of Contemporary Behaviorism. I R.W. Rieber & K. Salzinger (Red.), *Psychology: Theoretical-Historical Perspectives* (s. 203–263). New York: Academic Press.

Einstein, A., & Infeld, L. (1938). *The Evolution Of Physics: From Early Concepts To Relativity And Quanta*. New York: Simon and Schuster.

Hineline, P.N. (1980). The Language Of Behavior Analysis: Its Community, Its Functions, And Its Limitations. *Behaviorism*, 8, 67–86.

Horcones. (1983). Natural Reinforcement In A Walden Two Community. *Revista Mexicana de Analisis de la Conducta*, 9, 141–143.

Michael, J. (1975). Positive And Negative Reinforcement, A Distinction That Is No Longer Necessary; Or A Better Way To Talk About Bad Things. *Behaviorism*, 3, 33–44.

Michael, J. (1980). The Discriminative Stimulus Or SD. *The Behavior Analyst*, 3, 47–49.

Michael, J. (1982). Distinguishing Between Discriminative Stimuli And Motivational Functions Of Stimuli. *Journal of the Experimental Analysis of Behavior*, 37, 149–155.

Skinner, B.F. (1966). What Is The Experimental Analysis Of Behavior? *Journal of the Experimental Analysis of Behavior*, 9, 213–218.

Skinner, B.F. (1981). Selection By Consequences. *Science*, 213, 501–504.

Vargas, E.A. (1984). A New Term And Some Old Advice. *The Behavior Analyst*, 7, 67–69.

Vargas, E.A. (1985). The ABP Contingency. *The Behavior Analyst*, 8, 131–132.

Vaughan, M.E., & Michael, J. (1982). Automatic Reinforcement: An Important But Ignored Concept. *Behaviorism*, 10, 217–227.

Webster's Third New International Dictionary. (1969). Springfield, MA: Merriam.